

לישיקה

לישועתך פי קיוויתי

פרשה: שמות

אריק: יז טבת תשע"ד

« און עזרי » אילוי נשא הרז נחמס פרומן חי-שופר ל"ג »

את צאננס". הקירבה הפסוקית בין "גרשום" ל"ויגרשום" יוצרת הדהוד מורגש אך מוסתרת בהסבר המובהק שמשה נתן לשם.

אם נספר את הסיפור מהזוית של ציפורה למשל: ציפורה ואחיותיה הן משפחת אחיות המגורשות מן הבאר מידי יום ע"י רועים וכך שואל אביהן "מדוע מהרתן בא היום?" משמע שזה מקרה מפתיע בלוח השנה היום-יומי, והן נדחפות מידי יום אל "סופו של התור" או מגורשות אל באר רחוקה אחרת) הבאתו של משה לביתם בעקבות כך מחתנת את משה עם ציפורה ובנה נקרא גרשום, אך טבעי שמשמעות השם גרשום תיקשר אצל משפחתה להושעת משה אותן מגרוש הרועים. ובמיוחד שבזכות כך נולד ילד זה. ועוד יותר מכך, בסופו של דבר לא מדובר בהושעה חד-פעמית, שכן מעתה משה ימשיך וירעה הצאן. אם כן, את שמו של גרשום כתב משה רבנו ב"יומן חייו", אך ההקשר הסביבתי מרחיב את הכוונה גם לפן חדש.

וכצפוי, פן חדש גם בחיי משה:

בסוף הפרשה כשמשה מגיע למצרים ובעקבות כך תנאי בני ישראל הולכים ומוחמרים, הוא פונה ביאושו אל ה' בשאלה למה הרעותה לעם הזה והצל לא הצלת, הקב"ה עונה לו: "...עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו". לא רק שילוח מאפשר יהיה פה, אלא גם גירוש, מצריים ידחפו את בני ישראל מהם.

וכך היה ביציאתם: "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה..." (פרשת בא יב, לט. הערה אגבית על הפסוק, המצות שאנו אוכלים נוצרו כאן מהגירוש הבלתי מתפשר הזה). משה אומנם נתן כבר שם לעתידו (הילד),

מנהג בעולמנו שהורים נותנים שמות לילדיהם הנולדים להם.

במהלך ספר בראשית חלה התפתחות מעניינת בעניין השמות, שיש בה נקודת פתיחה שונה ממנהג עולמנו, ושהיא עצמה הולכת ומשתנה עם הפרשיות. לא כאן המקום לעסוק בהתפתחות זו, למרות שם הפרשה "שמות", שכן התהליך קיים בפרשיות ספר-בראשית. אך נקודה אחת בתוך ההתפתחות הזו קיימת גם בפרשה שלנו, כשמשה רבנו נותן שם לילדו.

בספר בראשית, באחת הנקודות על הציר הדינאמי של נתינת השמות, ישנה תופעה בה שמות הילדים הם בעצם היומן האישי של ההורים. על פניו, שם לא נבחר עבורם מתוך מגמה להתאים להם שם, או על פי אינטואיציה שצמחה מהמפגש עם הוולד, או מקביעת אלוהים את שמו של הילד- אלא שם מהווה חתימה של ההורים את מאורעות חייהם בילד.

דוגמא רחבה ומקובצת לכך קיימת אצל רחל ולאה. ילדיהם- השבטים לעתיד, הם היומנים החיים של מה שעבר עליהן. באמצעות שמות הילדים ניתן לתעד את המאורעות שעברו האמהות, יחסן למאורעות, אל זוגיותם, ואל הקב"ה. סדר לידת הילדים מהווה אפילו תיארוך כרונולוגי של חוויותיהן. הילד בתהליך זה, הוא- ניתן לומר- כדף חי בספר האוטוביוגרפי של הוריו, ושמו הוא ככותרת עמוקה לסיפור. סיפור חי זה הולך והופך לעיני הוריו לאדם בוגר, לסיפור העומד בפני עצמו- המתפתח ומתפרש בהתמדה. הוא מתייצב מול אלוהים ואף הולך וממשיך לכתוב בעצמו את סיפור חייו.

כך יוסף קובע את שמות בניו, ובפרשתנו, משה רבנו:

"ותלד בן, ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה"

משה, הנותן שם לבנו, מתעד בו את גרותו (גר- שם). אך במקרה זה באופן מעניין שם הילד מהדהד בפרשה לבחינה נוספת בזכות הסביבה - סביבתו הפסוקית. מספר פסוקים קודם לכן מסופר שמשה הציל את בנות מדין מידי הרועים: "ויבואו הרועים ויגרשום ויקם משה ויושיען וישק

שיר של הרב מנחם פרומן

על פרשת שמות

בת מלך אחת
מתוך אגדה ידועה ומפונקת
בהרבה תשומת-לב במהלך הדורות
הולכת לה לשכב על שפת-היאור
כי בא לה להיות זרוקה כזאת
ככה סתם ל-ה-ת-ר-ח-ץ
בעיקר קצת ל-ה-ש-ת-ז-ף
בשמת קהירית מרדימה
את תשומת הלב ואת הרצון לגלות
ולשמוע משהו חדש
כמו בכי של תינוק ידוע
לא מספיק מעורר כדי לקום
בעצמה. בסדר – שתלך לה
שתביא אותו האמה
מה אתן אומרות, נערות?
חמוד, מה?
איך זרקו אותו למים
העברים הזרים והמוזרים
משהו מוזר קם בי
עכשיו אני כבר עומדת
להחליט ולעשות
בלי ששמתי לב אני זרוקה
לתוך סיפור בסגנון תנכ"י
על גלויות וגבורות.

המנכיח את חיי גרותו, אך בא הקב"ה
וכותב במאורעות חייו של משה משמעות
חדשה: גירוש שיש בו הושעה. וכפי
שהרועות נושעות, כך משה ובני ישראל
זוכים לעתיד חדש, לגירוש אל מקומם,
אל השייכות, לעבר ארץ ישראל.

נ.ב. ייתכן לומר שהשם שנתן משה הוא
הודאה שלו שיצא מהגירות במצרים
למדיין והסתפקותו בכך. הנה יצא מארץ
מצרים הנכריה למדיין, למשפחה ובית.
וייתכן אף באופן כללי יותר שהר סיני
עצמו, דרך סיפור הסנה ובהבטחת ה'
לחזור אליו היווה אופציה לא מבוטלת
לעבוד את ה' על ההר כל הימים (והיה
קשה להזיז את בני ישראל משם), מה
חסר? ההר היה כמו ישיבה ענקית צמודת
אלהים, עם תורה במרכז חייה, ללא
דאגות מחיה. אלא, שלמזלנו שלשם שאנו
נותנים לחיינו וכוונותינו בו, יש גם שותף
הרושם בו עתיד רחב יותר, ומגרשנו
מהמייצרים שלנו. וכיום, בזכות שותפו
של משה אנו יכולים להסתכל אל העבר
ולומר באופן שלם יותר ממשה רבינו
(ובזכותו): גרים היינו פעם.

לישועתך קיוויתי ה'.

